

KWALITEIT IN BEWEGING

UITNODIGING

WOENSDAG 20 NOVEMBER 1991

➤ *blad 3* ➤

🌀 **ONZE VOORZITTER * 10 JAAR * VOORZITTER** 🌀

Tot de groep oprichters van onze vereniging behoorde mede Jack Fens. Hij was in dat gezelschapje de jongste en ambiëerde - hoewel afgestudeerd HTS-er - zijn opleiding op wetenschappelijk niveau af te ronden. Hij trad op dat moment niet tot het bestuur toe: de Inventarisatie Commissie vormde voor hem een aantrekkelijker werkterrein.

Op 19 september 1980 bereikte hij het door hem gewenste doel; de titel van zijn afstudeerscriptie luidde:

'Hillegersberg, waarheen?'

In mei 1981 trad hij tot het bestuur toe, waarvan hij vervolgens in november 1981 voorzitter werd.

Nu in november 1991 is de tijd gekomen, dat hij zijn voorzitterschap overdraagt aan de heer ir P. Mulder, die daartoe twee jaar geleden tot het bestuur toetrad.

Tien jaar is een lange tijd om voorzitter te zijn. Daarbij komen nog het vijftal jaren, voorafgaande aan deze periode, waarin veel energie en tijd in de oprichting van onze vereniging en in inventariserend werk werd gestoken. Inventariseren en afstuderen, beide karweien waren met elkaar verweven.

Enmaal in het bestuur als voorzitter functionerende, werd er nog steeds geïnventariseerd in de Commissie. Ditmaal ten behoeve van onze uitgave 'Gebouwd in de Wijk'. Daarnaast werd georganiseerd: de vereniging had zich een taak gesteld en daaraan moest effectief gewerkt worden.

Wil er iets van die taakstelling terecht komen, dan is een gedreven voorzitter daarbij onmisbaar. Onze leden zullen beoordelen hoe succesvol onze vereniging de afgelopen tien jaar heeft gewerkt aan haar doelstelling. Wanneer het ledental daarvoor een maatstaf is, dan mogen wij met meer dan 450 leden lang niet mopperen....

Een tweede factor waaraan succesvol opereren afgemeten kan worden is de reactie van bestuurlijke, deelgemeentelijke zijde op door onze vereniging geleverde commentaren op alle mogelijke bouw- en ruimtelijk-ordende plannen. Onze pleidooien voor behoud van bedreigde elementen en behoedzaam omgaan met karakteristieke gebieden vinden gehoor. Hoewel de uitvoeringspraktijk nog wel eens traag is, ervaren wij toch dat onze inbreng menigmaal bij bestuurlijke besluitvorming serieus en succesvol meeweegt.

Kijk Jack, dat heb je dan als voorzitter en gedreven pleitbezorger toch maar allemaal bewerkstelligd!

Dit is geen afscheidsrede, je blijft lekker actief meedraaien.

Wèl valt de last van het regelmatig opstellen van vergaderagenda's nu van je af.

Alle IPNR-, HSL- en XYZ-plannen bezorgen jouw VSW nog minstens tien jaar werk.

We weten, dat we daarbij op je kunnen rekenen!

LOES

UITNODIGING

■ OPENBARE AVOND ■

WOENSDAG 20 NOVEMBER 1991

20.00 UUR

RESTAURANT LOMMERRIJK

STRAATWEG 99 HILLEGERSBERG

PROGRAMMA

- 20.00 Opening en mededelingen door de voorzitter
- 20.10 Uitreiking oorkonden, behorende bij de VSW-gevelschildjes, door de heer **Frans Jozef van der Heijden**, mede-wijkbewoner en lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
- 20.30 Videofilm Hillegersberg: stads-TV Rotterdam, een verzameling korte opnamen uit 1990
- 20.45 Overdracht voorzitterschap door de huidige voorzitter, J. Fens aan de nieuwe: P. Mulder
- 21.00 PAUZE
- 21.30 **HILLEGERSBERG-SCHIEBROEK**
kwaliteit in beweging
 hoofdkenmerken van een deelgemeente
- Een rake karakterschets van onze wijk door de heer **Klaus Vollmer**, stedenbouwkundige bij het adviesburo OD 205 te Delft, naar aanleiding van een studieopdracht van de Deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek in het kader van de op stapel staande grote uitbreidingsplannen rondom onze wijk: 'De Limieten', Terbregge-oost en het IPNR
- 22.15 Vragenronde en discussie
- 22.30 Einde.

KWALITEIT IN BEWEGING

Zoals in de uitnodiging is aangegeven, is recent een studie verricht naar de karakteristieke kenmerken van onze wijk Hillegersberg-Schiebroek-Terbregge, een studie in opdracht van de Deelgemeente aan het bekende architectuur/stedenbouwkundig adviesburo OD 205 te Delft. Deze is verricht door de heer Klaus P. Vollmer, die voor de sociaal-demografische aspecten werd bijgestaan door de heren G. Anderiesen en A. Reijndorp.

Het Deelgemeentebestuur van onze wijk wordt geconfronteerd met een aantal ruimtelijke plannen van een omvang, die in de laatste tientallen jaren zijn weerga niet kent. Hieronder zijn te rekenen de plannen 'De Limieten' (de uitbreiding van 110-Morgen en het gebied rond de Hoge Limiet en de Verlengde Moltenlaan), de nieuwe uitbreiding Terbregge-oost, en vooral het uiterst ingrijpende plan IPNR: Integraal Plan Noordrand Rotterdam (omvattende de aanleg van een nieuwe luchthaven Rotterdam Airport, een nieuwe autosnelweg A13-16 en een nieuwe woonwijk 'Rijs en Daal' met aanliggend bedrijvenpark en de opzet voor een stedelijke as tussen vliegveld, via Schiekade en Coolsingel naar 'De Kop van Zuid').

Met name het laatste plan is thans volop in studie; de vooronderzoeken en MER/EER-studies zijn recent afgerond en thans zal de politieke afweging en besluitvorming aan de orde komen.

Hoe de uitkomsten ook zullen luiden, het staat vrijwel vast dat de noordelijke rand van onze wijk uiterst ingrijpend van karakter zal veranderen, van een groen onbebouwd gebied tot een stedelijke randbebouwing.

Het spreekt vanzelf dat het belangrijk is de gevolgen voor de wijk te kennen; daartoe is het van belang de huidige kwaliteit te onderzoeken, te herkennen en te signaleren.

De studie van Klaus Vollmer heeft dit, menen wij, op een zeer zorgvuldige wijze gedaan en het resultaat in een uiterst interessant rapport weergegeven. Over dit rapport gaat het deze avond.

Wij zijn ervan overtuigd dat het ook U zal boeien.

" de Limieten "

ONTWIKKELINGSSCHETS

Door Stadsontwikkeling is een schets gemaakt voor de ontwikkeling van Schiebroek-Noord, die tevens het gebied tot en met de Grindweg omvat, welke schets in maart 1990 is uitgebracht.

De V.S.W. heeft in reactie hierop een notitie opgesteld de dato maart 1991, welke aan de Deelgemeente is gezonden. Uit deze notitie citeren wij het volgende:

De VSW onthoudt zich van een algeheel commentaar op de ontwikkelingsschets, doch zal zich beperken tot die onderdelen ervan die als behorende tot haar werkterrein kunnen worden beschouwd. Dat zijn in dit plan de Grindweg en de Hoge Limiet.

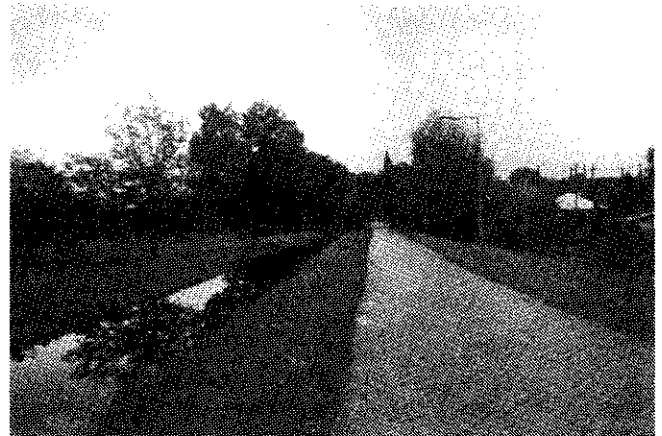
Deze gebieden zijn vanuit de ontwikkelingsgeschiedenis van de wijk van belang, uit landschappelijke overwegingen danwel vanwege de historisch/architectonisch/ruimtelijke kwaliteiten. Een groot deel van de bebouwing langs beide wegen is als waardevol gekwalificeerd.

Alhoewel in het plan 'De Limieten' slechts incidenteel wordt ingegaan op deze gebieden geeft het na te streven doel: „een zo groot mogelijk nieuw woongebied" reden tot bijzondere aandacht, temeer omdat bij de indicaties van mogelijke verdichtingen beide gebieden betrokken zijn. Uitgangspunt hierbij is dat de huidige waardevolle karakteristiek dient te worden behouden, en dat nieuwe ontwikkelingen hieraan geen afbreuk mogen doen.

Incidentele invulling van open plekken met nieuwbouw wordt niet op voorhand afgewezen, doch deze dient zich harmonieus in het ruimtelijk beeld te voegen. Daarnaast dient tussen de grootschalige nieuwbouw langs de Hoge Limiet, c.q. de nieuwe uitbreidingen aan weerszijde van de Verlengde Molenlaan enerzijds, en de fijnkorrelige bestaande bebouwing anderzijds, een ruime margezone in acht te worden genomen.

DE HOGE LIMIET

De waarde van de Hoge Limiet wordt met name bepaald door het landschappelijke karakter. Het huidige profiel en karakterbepalende elementen dienen derhalve behouden te blijven. De voorgenomen grootschalige nieuwbouw op de plaats van de afvalwater-zuivering achten wij van een verontrustend hoge dichtheid.

Ech Rotterdam!?

Deze bebouwing dient derhalve door een ruime marge (minimaal 40 meter) van de Hoge Limiet te worden gescheiden. Daarnaast dient de ontsluiting van de woningen voor gemotoriseerd verkeer niet via de Hoge Limiet plaats te vinden.

De open ruimte tussen de bestaande woningen mag niet worden 'dichtgebouwd'. Incidentele invulling op 'aangepaste' wijze wordt niet op voorhand afgewezen, doch deze dient qua bebouwingsprofiel aan te sluiten bij de bestaande bouw, terwijl door middel van een ruime onderlinge afstand het open karakter moet worden gerespekteerd.

DE GRINDWEG

Het huidige kenmerkende profiel van de Grindweg als landschappelijk lint van weg, bermen, groen, talud en ringvaart dient te worden gehandhaafd. De groenstrook tussen Grindweg en de 110-Morgen achten wij vanwege het duidelijk herkenbare hoogteverschil een waardevolle bufferzone welke onbebouwd dient te blijven. >

v

Het vigerende bestemmingsplan achten wij daartoe toereikend vanwege de belangrijke invloed van de 'groenbestemming'; een handhaven hiervan zou dan ook onze instemming hebben. Een nieuw bestemmingsplan, zoals wordt voorgestaan dient uit dien hoofde aan een aantal voorwaarden te voldoen.

Incidentele invulling van open terreinen langs de Grindweg middels aangepaste bebouwing is aanvaardbaar indien het patroon van niet aaneengesloten bebouwing blijft bestaan, en genoemde karakteristiek herkenbaar blijft.

De voorgenomen bebouwing op de hoek Grindweg-Argonautenweg dient de Grindweg als 'groene ader' te respekteren. Een dominerende nieuwbouw dient derhalve niet de Grindweg een stedelijke pendant van de Dorpsstraat te geven, doch een ruime afstand van het groene lint in acht te nemen en aan te sluiten bij de structuur van de 110-Morgen.

Bovengenoemde gedachte geldt eveneens voor de hoek Grindweg-Verlengde Molenlaan, waar de geplande bebouwing eveneens op voldoende afstand van de Grindweg dient te blijven.

ALGEMEEN

Als uitgangspunt van het plan wordt gesteld: „het creëren van een zo groot mogelijk woongebied aansluitend op Schiebroek en 110-Morgen”. Het gebied westelijk van de Hoge Limiet blijkt de bestemming 'gemengd recreatie en wonen' te verkrijgen, en een ambitieus bouwplan van circa 80 stuks vrije sektor-woningen wordt ontwikkeld op het terrein van de voormalige afvalwaterzuivering. Groot-schalige woningbouw is gepland ten noorden van 110-morgen en noordelijk langs de Verlengde Molenlaan.

Als verdichtingslokatie is op sommige kaarten de hoek Grindweg-Verlengde Molenlaan aangegeven, alsmede het niet bebouwde gedeelte van de Grindweg ten zuiden van de Verlengde Molenlaan, inclusief de hoek met de Argonautenweg.

DEELGEMEENTELIJKE BEHANDELING

De Deelgemeenteraad heeft op haar vergadering van oktober 1990 op hoofdlijnen ingestemd met de plannen. Men heeft afstand genomen van de passage „zo groot mogelijk woongebied”, met als argument

„beter kwaliteit dan kwantiteit”. Ten aanzien van de aangegeven verdichtingslokaties heeft men een voorbehoud gemaakt: eerst dient een nader onderzoek te worden verricht naar de gebieden van Grindweg en Hoge Limiet, waarbij men heeft aangegeven het historisch-groene karakter ervan te willen respekteren, en slechts een passende bebouwing toe te staan.

*****

DE IJZERTIJD IN ONZE WJK

ARCHEOLOGIE IN TERBREGGE

De aandachtige lezer van onze wijkbladen zal het ongetwijfeld hebben gelezen: er zijn interessante vondsten van een nederzetting uit de IJzertijd gevonden in de weilanden van Terbregge.

In het gebied achter de Bergse Linker Rottekade vond de 15-jarige Jasper de Bruin enige scherven, hetgeen voor het BOOR ('Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam') aanleiding was een nader onderzoek te verrichten, en wat bleek?: de gevonden sporen lijken te leiden naar een oude nederzetting uit de Midden-IJzertijd, daterend uit circa 300-200 jaar voor Christus.

De vondst wordt van een zodanig belang geacht, dat ook het Deelgemeentebestuur bijdraagt in de kosten van opgraven; het heeft f 10.000,- beschikbaar gesteld als bijdrage in de totale kosten van circa f 130.000,-.

Zodra wij de beschikking hebben over meer gegevens zullen wij hierop terugkomen.

Herbestrating

Er wordt gelukkig van vele kanten geschreven over zorg voor monumenten en hun omgeving. Een aspect, dat in onze wijken niet onbekend is, werd behandeld in het augustusnummer 1991 van de Nieuwsbrief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg; wij wilden u het betreffende artikel niet onthouden.

Jaarlijks wordt voor tonnen schade aangericht aan de historische bebouwing doordat er onvoldoende zorg wordt besteed aan het straatpeil bij herbestrating. Wanneer in het kader van stadsvernieuwing, leidingen hersteld moeten worden, gaat dit veelal gepaard met wijziging van de bestrating. Dikwijls komt de bestrating echter hoger te liggen dan voor de ingreep, hetgeen nare consequenties kan hebben voor historische monumentale onderdelen van beschermde panden.

Een gevolg van de verandering van de hoogte van de bestrating is, dat vooral historische stoepen met stoeppalen en hekken, stenen trapopgangen naar bel-etages, keldertrapingangen, keldervensters, ventilatieroosters en regenwateruitmondingen lager komen te liggen dan de straat. Er kan dan schade aan de bebouwing ontstaan, doordat er regenwater op de lager gelegen stoepen blijft staan. De ondergrond van de stoepen kan daardoor inklinken en de stoepplaten kunnen dan verzakken en zelfs breken. De inklinking van de grond kan ook leiden tot het ondermijnen van de fundatie van de bebouwing.

Straatophoging kan ook leiden tot het gedeeltelijk of geheel instraten van de onderste trede van de stenen trap. De trap wordt een struikelblok in plaats van een waardige toegang tot het huis, doordat met het instraten van de trede het ritme van de voetstap wordt onderbroken. Tweemaal de optrede vermeerderd met eenmaal de aantrede is nog steeds de gemiddelde maat van de menselijke stap. 'Tweemaal op plus twee maal aan', rekent de vakman en moet dan uitkomen tussen de 58 en 63 cm.

De straatophoging kan eveneens leiden tot wateroverlast in kelders, doordat

waterwerende dorpels lager komen te liggen of houten dorpels in aanraking komen met water, waardoor houtaantasters vrij baan kunnen krijgen. Instromend water leidt vaak tot aantasting van pleisterwerk en andere afwerkklagen van de gevel.

Door hogere aanleg van de bestrating kunnen ook ventilatieroosters worden geblokkeerd. Onvoldoende ventilatie leidt dan weer tot aantasting van de houten begane grondbalklagen. Aan de betekenis en functie van de roosters wordt te vaak voorbij gegaan.

Wanneer bestratingen, hellend en ook dat komt voor, náár de gevelwand worden aangelegd, zijn de gevolgen voor de bebouwing nog groter. Een overmaat aan vocht leidt weer tot schade aan het natuursteen-, baksteen-, pleister-, tegel- en verfwerk aan de gevels en constructies die zich daar direct achter bevinden.

Regenwateruitmondingen die vrij op stoep en straat uitmonden worden door die straatverhogingen geblokkeerd. Ook daardoor vindt verdichting van de ondergrond plaats, inklinkingen en verzakkingen kunnen dan het gevolg zijn.

Met de huidige bestratingmethoden en technische hulpmiddelen moet het mogelijk zijn het straatniveau niet meer te verhogen. In ieder geval is het van primair belang om voor men de bestrating gaat herstellen metingen te verrichten en een inventarisatie van knelpunten uit te voeren. Zonder waterpasmeting en inventarisatie blijkt elke wijziging van bestrating weer een variatie op een improvisatie van noodoplossingen te worden. Het mag niet zo zijn dat verstreking van stadsvernieuwingsgelden en alle goed bedoelde pogingen ter renovatie van de straat tot gevolg hebben dat vervolgschade ontstaat aan de historische bebouwing.

vereniging stedebouwkundig wijkbehoud
hillegersberg - schiebroek - terbregge

Rijksdienst voor de Monumentenzorg
postbus 1001
3700 BA Zeist

Betreft: voorstel aanvulling MIP-lijst
Rotterdam: Hillegersberg-Schiebroek-Terbregge

Rotterdam augustus 1991

L.S.

Onze vereniging, werkzaam in Rotterdam in de bovengenoemde gebieden is sedert haar oprichting in 1977 voortdurend actief bij de zorg en bescherming van het onroerend kultuurbezit in haar gebiedsdeel.

Daartoe is in het verleden, in nauw overleg met een ambtenaar van de Dienst Stadsontwikkeling van Rotterdam een inventarisatie gemaakt van die panden, welke of reeds beschermd monument waren, of in aanmerking kwamen om te worden vermeld onder de noemer: monumentwaardig, beeldbepalend en beeldondersteunend.

Daarnaast is bij voorduring geijverd bij het gemeentebestuur van Rotterdam om het eigen monumenten-bezit die aandacht te geven in het RO-beleid die het o.i. verdient.

Zoals bij U ongetwijfeld bekend heeft het monumentenbeleid in Rotterdam een lage prioriteit. Sedert enkele jaren is er echter enige positieve ontwikkeling te konstatoren, aangezien er een monumentenbeleid is vormgegeven door het instellen van een monumentenverordening en monumentencommissie.

Tot zover het plaatselijk beleid, waaruit U kunt opmaken dat het partikulier initiatief ten aanzien van monumentenbescherming, het in Rotterdam bepaald niet eenvoudig heeft.

Nu zijn echter enige tijd geleden de zgn MIP-activiteiten in Rotterdam afgesloten. Dit is ons ter ore gekomen tijdens een toelichting op die activiteiten door de betreffende ambtenaar in een commissie RO vergadering van de Deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek. Tevens werd toen medegedeeld dat de zaak hiermede was "afgesloten", en dat verdere activiteiten voorlopig niet aan de orde waren.

Deze gang van zake heeft ons zeer verbaasd aangezien er geen sprake is geweest van enige vorm van overleg bij het tot stand komen van deze lijst, noch met de VSW als plaatselijke "historische vereniging", noch met de Deelgemeente, voor zover ons bekend. Ondanks onze waardering van dit initiatief om te komen tot een aanvulling van de Rijks-monumentenlijst is er o.i. toch reden tot enige zorg.

1(2)

vereniging stedenbouwkundig wijkbehoud
hillegersberg - schiebroek - terbregge

Wij hebben geconstateerd dat er ernstige lacunes bestaan tussen enerzijds onze inventarisatie (geactualiseerd november 1990), en anderzijds de MIP-lijst. Er zijn diverse panden welke wij als "monumentwaardig" hebben gekwalificeerd, welke ontbreken op de MIP-lijst.

Wij betreuren het ontbreken van deze panden op de MIP-lijst ten zeerste. Bijgaand bieden wij U hierbij een overzicht aan van objecten in de wijk Hillegersberg-Schiebroek, waarop die panden staan vermeld welke wij "monumentwaardig" achten en welke op de MIP-lijst ontbreken. Een "na-beoordeling" Uwerzijds zouden wij zeer op prijs stellen. De uitkomst hiervan wijst dan uit of deze panden zijn "vergeten", of dat deze panden voldoende ruimtelijk-historische kwaliteit missen en derhalve door de VSW als te hoog gewaardeerd moeten worden beschouwd.

Gaarne Uw reactie tegemoet ziende,

Met vriendelijke groet,

namens het bestuur der VSW

ir. J. Fens voorzitter

mevr. I. Berger-Schut sekretaris

c.c.

Monumentcommissie gemeente Rotterdam
Deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek

bijlage:

enig dokumentatiemateriaal VSW

2(2)

EEN BERICHT VAN DE STICHTING BERG EN BROEK AAN DE
LEDEN VAN DE VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD

* * * * *

U - toegewijde leden van de vereniging waar onze stichting uit is voortgekomen - hebt recht op weer eens een levensteken van onze kant.

De voorjaar 1990 aan de Februaribrief van de vereniging toegevoegde 'bedelbrief' van onze penningmeester is succesvol geweest. Ons werk wordt daardoor door méér wijkbewoners dan voorheen ook financieel gedragen.

In het recente verleden hebben wij U op de hoogte gehouden van het verval en uiteindelijk herstel van Grindweg 19.

We hadden daarna het gevoel even op de plaats rust te moeten maken, mede omdat de Bouw-Commissie een gevoelige aderslating onderging door de overstap van ir P. Mulder naar het bestuur van de vereniging. Dat gaf de mogelijkheid tot enige bezinning, waarbij nu het - naar wij dachten - geringe karwei van het in oude luister herstellen van de monumentale klok in het Plaswijckpark kon worden aangepakt.

Dit karwei bleek iets minder eenvoudig - en dus tijdrovender - omdat voor het herstel van het versleten uurwerk aanvankelijk in de verkeerde richting werd gezocht. Voorts bleek een exact bijpassende tegel voor het herstel van de kolom in heel Nederland niet vindbaar. Momenteel wordt gezocht (naar het zich laat aanzien met succes) naar een neutrale bijpassende tegel. Het uurwerk is intussen hersteld, een nieuwe glasplaat met belettering in oude stijl is in bestelling en de oplossing voor het beschadigde tegelwerk is in zicht. Wanneer het karwei geklaard is zullen wij U daarover berichten.

Begin 1990 circuleerden er in de Kerkstraat geruchten over mogelijke sloopplannen bij de gemeente Rotterdam voor het pandje nummer 31, waaruit de huurders vertrokken. Wegens bouwvalligheid be-

hoorde nieuwe verhuur niet meer tot de mogelijkheden. De gemeente heeft geen geld voor een renovatiebeurt en dan wordt sloop overwogen, omdat reglementair de gemeente geen 'krot' van de hand mag doen.

Dank zij het feit dat de Stichting enige goodwill bij het Grondbedrijf (tegenwoordig O.B.R. genaamd) heeft opgebouwd door de door ons gevolgde werkwijze bij het herstel van Strekkade 25/26 en Grindweg 19, is het gelukt de gemeente ook voor Kerkstraat 31 voor een dergelijke aanpak te interesseren.

Een herstelplan is vervolgens door de Stichting opgesteld. De makelaar kreeg van de gemeente opdracht te gaan onderhandelen met het zich intussen gemeld hebbende zestal liefhebbers, waarbij de eis is gesteld dat herstel volgens de Stichtingsplannen diende plaats te vinden.

Na enige gespreksronden werd duidelijk, dat de eigen technische inbreng van de kandidaat een zwaarwegende factor moest zijn in verband met het vele 'doe-het-zelf'-werk dat, gecombineerd met verplicht door een aannemer uit te voeren werkzaamheden, specifiek aan dit project verbonden is. Uitsluitend aannemerswerk zou voor dit kleine pandje een buitensporige herstellprijs opleveren.

Uiteindelijk is de keuze gevallen op de heer ir J. Fens, vanwege zijn deskundigheid als architect (met een brede ervaring op het gebied van renovatie) en koper in één persoon.

Het zal U, na lezing van dit verslag, duidelijk zijn dat de Stichting niet heeft stilgezeten. Het herstel van Kerkstraat 31 zal door ons nauwlettend gevolgd worden. Op onze verslaggeving hierover kunt U rekenen!

Namens het bestuur van
de Stichting BERG EN BROEK,
L. Berger-Schut, secretaris

BOEKEN OVER DE HISTORIE VAN EN ROND ROTTERDAM

De plaatselijke geschiedenis en plaatselijke geschiedkundige figuren worden in tijdschriften en boeken beschreven. Het is u wellicht niet bekend wat er also over onze omgeving te boek staat; daarom willen wij U er hier op attenderen. In de eerste plaats is dat onze eigen, als enige nog verkrijgbare, uitgave: 'DE AMBACHTSMAN VERTELT' van Leen Kok, over het Hillegersberg van (ver) voor de oorlog. Dit boekje kost f9,90, en is te koop bij de boekhandels Heijink en Carlier in de Bergse Dorpsstraat en Schiebroek aan de Peppelweg (en ook op onze avond van 20 november a.s.).

Door onze zustervereniging Roterodamum worden regelmatig boeken uitgegeven, die alleen bij haar te koop zijn. Hieronder volgt de lijst van hetgeen thans uit dat fonds verkrijgbaar is:

GROTE REEKS:

5	Mr W.F. Lichtenauer: Rotterdam in November en December 1813 tussen Den Haag en Gorcum.	f10,00
10	Mr W.F. Lichtenauer: De Nederlanders in Napoleons Garde d'Honneur.	f25,00
11	Alex de Haas: 't Was anders. De heer Speenhof, dichter-zanger.	f15,00
12	Dr G.W. Huygens: Hendrik Tollens. De dichter van de burgerij.	f25,00
18	Hendrik Mulder: Een Rotterdams zeehandelaar. Hendrik Mulder Szn 1819-1898.	f60,00
19	Dr P.A.C. Douwes: Armenkerk. De Hervormde diaconie te Rotterdam in de negentiende eeuw.	f20,00
20	Mr A.F. Schepel: Reisjournaal van Lodewijk Kerdijk. West-Afrika 1857-1858.	f25,00
22	De Boompjes. Een bundel artikelen en illustraties bijeengebracht door drs E. Meeldijk en drs E. Roelofs.	f35,00
27	M.E. Deelen c.s.: Dirk Langendijk (1748-1805). Tekenaar tussen kruitdamp en vaderlands gevoel.	f50,00
32	Chr.A. de Ruyter-de Zeeuw: De eerste rode wethouders van Rotterdam.	f25,00
34	G. Scheerder O.S.C.: De Contrareformatie te Rotterdam. De Leeuwenstraatse statie van de paters Jezuïten 1610-1800.	f26,50
35	Jan Rudolf Mees: Dagboek van eene reis door Amerika 1843-1844.	f20,00
36	Drs E. Roelofs: De Frustratie van een droom, de wederopbouw van Rotterdam.	f35,00
38	Bram Oosterwijk: Reder in Rotterdam. Willem Ruys 1809-1889.	f40,00
39	J.F. Rodenburg: Postkroniek van de stad Rotterdam.	f45,00

KLEINE REEKS:

11	Ch. Cocheret: Openbare gemakkelikheden. Een Rotterdams tijdsbeeld 1875-1925.	f10,00
17	J.E. v.d. Pot: Het departement Rotterdam der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen 1785-1960.	f10,00
19	H.J. Scheffer: Willem Smalt, kruidig chroniqueur.	f10,00
21	A.J. Teychine Stakenburg: Gijsbert Karel van Hogendorp, wegwijzer naar nieuwe tijden.	f10,00
22	H.J. Scheffer: Van 16 mannen en een heer. Kort 19e eeuws tafereel.	f10,00
25	L. Ott: Naar wijder horizon: 50 jaar Volksuniversiteit te Rotterdam.	f10,00
27	C.A. de Ruyter: Hendrik Spiekman, de grondvester van de Rotterdamse democratie 1874-1917.	f10,00
30	E. Meeldijk: De Gemeentebibliotheek te Rotterdam 1858-1974.	f15,00
37	A.J.W. Comijn: Samen Effectief.	f15,00
39	W. van der Ham: Een boerderij nabij de stad; de geschiedenis van de veranderingen van het landbouwbedrijf ten oosten van Rotterdam.	f18,00
40	W. van de Ham: Kort op weg, lang in de kroeg; de geschiedenis van de herberg In Den Rustwat te Rotterdam.	f18,00

Bovenstaande boeken zijn te verkrijgen door de genoemde prijs van het boek (onder vermelding van het nummer) c.q. de totaalprijs van de gewenste boeken (met de nummers), verhoogd met f5,50 portiekosten, over te maken op giro 235371 ten name van de Stichting Historische Publicaties Roterodamum, (Postbus 27085,) 3003 LB Rotterdam.

KWALITEIT IN BEWEGING * WAT TE DOEN ?

Centraal in onze najaarsvergadering op 20 november a.s. staat de inleiding van de heer K.P. Vollmer van het adviesbureau OD 205 te Delft over zijn rapport „Kwaliteit in Beweging, hoofdkenmerken van een Deelgemeente, Hillegersberg-Schiebroek”.

Hieronder volgen enkele gedeelten uit de „Konklusies en Aanbevelingen” van het rapport.

Deze studie is bedoeld als de eerste stap op weg naar een integraal en kwalitatief hoogwaardig stedenbouwkundig beleid van de deelgemeente. In deze studie zijn de hoofdzaken - de ruimtelijke en sociaal-kulturele elementen die de identiteit van Hillegersberg-Schiebroek bepalen - aan de orde gekomen, als een basis voor verdere ontwikkeling.

Het beleid dat door de deelgemeente op het gebied van de stedenbouwkunde en de ruimtelijke ordening wordt gevoerd, kan als terughoudend worden gekenschetst. Hetzelfde geldt voor de nieuwe ontwikkelingen waarmee Hillegersberg-Schiebroek binnen en buiten de bebouwde kom, zowel in het gebied van de deelgemeente als daarbuiten, wordt gekonfronteerd. Uit deze studie blijkt dat op verschillende plaatsen van dit stadsdeel aan kwaliteit en aantrekkelijkheid gewonnen kan worden door correctie, verbetering en ontwikkeling. De sociaal-kulturele dynamiek van verschillende delen maakt ruimtelijke en functionele aanpassing noodzakelijk. De deelgemeente zou, zowel met het oog op de eigen inwoners en op haar grondgebied gevestigde bedrijven, als naar de stad als geheel en de omliggende gemeenten een veel actiever, sturender en stimulerender beleid moeten voeren. Gezien de betekenis van de kwaliteiten van de deelgemeente voor de stad en de regio is daar ook alle aanleiding toe. Bij dit beleid dienen niet alleen de kwaliteiten van onderdelen in acht te worden genomen, maar zouden juist de hoofdstructuur en het totaalbeeld als uitgangspunten moeten gelden.

Naar de mening van de onderzoekers is nu in de eerste plaats het woord aan de politici, om in samenspraak met de bevolking en andere belanghebbenden te bepalen in welke richting Hillegersberg-Schiebroek zich zowel in stedenbouwkundig als in sociaal-kultureel opzicht dient te ontwikkelen. Consensus over de bestaande kwaliteiten en de huidige ontwikkeling is daarvoor een belangrijke basis.

Aandachtspunten die logisch uit deze verkenning voortkomen zijn te onderscheiden in:

- het bestaande stedelijk gebied, casu quo de bebouwde kom(men);
- de in ontwikkeling zijnde of te ontwikkelen delen daarbuiten.

Nadere uitwerking en differentiatie van deze aandachtspunten dienen in een structuurvisie of ontwikkelingsplan vorm te krijgen.

HET STEDELIJK GEBIED

- In het algemeen verdient het aanbeveling om het gewenste ruimtelijke beleid voor de bebouwde kom in een structuurvisie vast te leggen. In een dergelijke visie worden de hoofdlijnen vastgelegd, waarmee toekomstige veranderingen of nieuwe ontwikkelingen in een samenhang kunnen worden geplaatst en beoordeeld.
- De historische basisstructuur (wegen, kaden, watergangen) is van wezenlijk belang voor de identiteit van het geheel. Bij alle toekomstige stedelijke ontwikkelingen (verkeer, nieuwbouw, etc.) dient behoud of verbetering van deze structuur prioriteit te hebben.
- Binnen deze basisstructuur spelen de specifieke identiteiten van de oude kernen, Hillegersberg, Schiebroek, Terbregge en Kleiwegkwartier een zeer wezenlijke rol. Behoud en versterking van deze kenmerken zouden bij alle toekomstplannen centraal moeten staan.
- De deelgemeente en met name Hillegersberg, Terbregge en Kleiwegkwartier bezitten een aanzienlijke rijkdom aan historische substantie (gebouwen en overige elementen). Het zijn tijdsdocumenten en bovendien hoogwaardige beeld dragers.

➤➤

vervolg KWALITEIT IN BEWEGING

De monumenten onder deze beelddraggers genieten reeds bescherming, maar het is tevens van groot belang voor de beleving van het geheel om de overige historische bebouwing bescherming te bieden. Dit geldt niet alleen ten aanzien van sloop of verbouwingen, maar tevens voor het respect waarmee de ontwikkelingen in de omgeving van dergelijke gebouwen worden vorm gegeven.

- Bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen binnen de bebouwde kom van de deelgemeente (woningbouw, kantoren, bedrijven en winkelvestigingen) moet er voor worden gewaakt dat deze qua functie en schaal in de kontekst van de verschillende deelgebieden kunnen worden geïntegreerd.

- Voor de continuering van het waardevolle woon- en verblijfsklimaat is het behoud van de verschillende overgangen, o.a. de relaties tussen de bebouwde kom en het buitengebied of parklandschappen in de omgeving, van groot belang.

- Aandacht verdienen in de toekomst de stedelijke relaties die de deelgemeente met de bestaande of geplande woonwijken al dan niet wil aangaan. Verbetering behoeven in ieder geval de ruimtelijke relaties tussen Kleiwegkwartier en het Noorden. Voorkomen moet worden dat aan de westzijde van Schiebroek of ten oosten van Terbregge vergelijkbare barrières als in het zuiden ontstaan.

- Algemeen moet worden gestreefd naar bestrijding van de verkeerstoename op de interne routes; met name geldt dit voor de routes die door de verkeersmaatregelen (profiel-aanpassing, bebording, verlichting, etc.) hun karakteristiek dreigen te verliezen en waar op den duur het woon- en verblijfsklimaat kan worden aangetast. Dit geldt ook voor de kernen c.q. centra's van Terbregge, Hillegersberg en Kleiweg. De toekomstige verkeerscirculatie vormt een belangrijk bestanddeel van een te ontwikkelen structuurbeleid.

- Binnen een dergelijk beleid dienen ook de volgende punten aandacht te krijgen:

- . versterking van enkele knooppunten binnen de stedelijke kontekst van de deelgemeente; in enkele gevallen betreft dit de inrichting en in andere moet de onrust van het verkeer worden teruggedrongen;

- . aandacht voor de hoofdingangen, waarbij door middel van architectonische en landschappelijke instrumenten aan 'poortfuncties' zou moeten worden gewerkt;

- . versterking van de relaties tussen Hillegersberg en Schiebroek, hetgeen voor verbindingen (b.v. langzaam verkeer), maar vooral voor landschappelijke en stedenbouwkundige relaties geldt;

- . versterking en uitbouw van het (winkel-)centrum van Schiebroek.

- Een belangrijke kwaliteit van de verschillende delen wordt gevormd door de heterogeniteit van de bebouwing naar prijs en kwaliteit; deze vormt de basis voor de heterogeniteit in sociaal-cultureel opzicht. Speciale aandacht verdienen die gebieden die qua woningtype eenzijdiger zijn; de vraag is of deze delen in staat zijn de toenemende sociale heterogeniteit op te nemen.

- Er zal meer aandacht moeten worden geschonken aan de betekenis van Hillegersberg-Schiebroek voor de stad als geheel en de (konkurrentie-)positie in de zuidelijke Randstad. In dit licht moeten ook de plannen voor de nieuwe wijk Rijs en Daal worden gezien.

HET BUITENSTEDELIJK GEBIED

- Een van de belangrijkste taken van de deelgemeente is het kritisch toetsen en mede beoordelen van de gehele planontwikkeling van het noordelijke deel van Rotterdam. Zeer wezenlijk bij een dergelijke taak is de konstruktieve bijdrage in de planontwikkeling, de vertaling van wensen of korrekties in planmatige termen. Omdat de deelgemeente binnen deze taakstelling afhankelijk is van de eigen diensten of de dienst Stadsontwikkeling waar de meeste plannen worden voorbereid, zou de betrokkenheid van de deelgemeente moeten worden versterkt.

- Grote aandacht en een kritische benadering verdienen niet alleen de voorbereidingen (procedures RO, MER, exploitaties, etcetera), maar met name ook de konkrete plannen (stadskonsepten), de programma's, de ontwerpen, het realiseringstempo, de fasering en dergelijke. Het verdient aanbeveling om in een vroeg stadium de konkrete uitwerking ter hand te nemen. Pas een uitgewerkt stedenbouwkundig plan verschaft inzicht in structurele samenhangen, stedelijke thema's en ruimtelijke kwaliteit. ➤

>

- Met betrekking tot de nieuw te ontwikkelen stadsdelen (Rijs en Daal en de intermediaire zone c.q. tussengebied) is het van belang om de landschappelijke basisstructuur en cultuurhistorische achtergronden in de planning te betrekken. Het zorgvuldig omgaan met deze gegevens vormt onder andere een waarborg voor samenhang en ruimtelijke continuïteit en scheidt bovendien de handelingsruimte voor verschillende interpretaties op kleinere schaal. Deze studie vermog aan te tonen hoe belangrijk deze aspecten voor de samenhang en de herkenbaarheid kunnen zijn.

- Voor alle ontwikkelingen rond Hillegersberg-Schiebroek geldt dat voorkomen moet worden, dat het interne verkeerssysteem door gemotoriseerd verkeer van buiten ekstra wordt belast.

- Voorkomen moet worden dat Hillegersberg-Schiebroek door de nieuwe ontwikkelingen de historische banden met het buitengebied kwijt raakt. Dit zou niet alleen voor de huidige bewoners van de deelgemeente een verlies betekenen, maar ook voor de bevolking van grote delen van overig Rotterdam.

- Bij de ontwikkeling van stedelijke functies en met name bij de ontwikkeling van de hoofd-infrastructuur aan de periferie van Hillegersberg-Schiebroek moet ernaar gestreefd worden dat op de vitale punten aan de bovenomschreven relaties (landschappelijke en stedelijke verbindingen, historische structuren en langzaam-verkeers-routes) prioriteit wordt gegeven.

STRAATNAMEN GEZOCHT

In de jaren 1977-1981 verscheen in het Rotterdams Nieuwsblad wekelijks een rubriek waarin de Rotterdamse straatnamen werden verklaard. Nu is zo'n berg kranten en zelfs de stapel knipsels daaruit lastig te hantieren en bovendien wordt dat krantepapier in de loop van de tijd broos en geelbruin. We hebben daarom uit die stapel maar alle straatnamen die in onze deelgemeente voorkomen gecopiëerd, per wijk achter elkaar geplakt en het geheel samengevoegd tot een handzaam boekje. Voor het geval iemand iets over een straatnaam wil weten: we hebben het bij de hand!

Overigens is het de bedoeling dat wanneer u dit leest, er een boek is uitgekomen waarin alle straatnamen die nu in Rotterdam voorkomen (± 5000) worden behandeld volgens de opzet van het Rotterdams Nieuwsblad, maar dan uitvoeriger en geactualiseerd.

In onze deelgemeente komen bijna 400 straatnamen voor, waarover het RN veel, maar lang niet alles vertelde, en waarvan we op het moment van schrijven ook nog niet weten wat het nieuwe boek er over zal zeggen. We denken dat door de opzet van de reeks - en 'dus' van het boek - bepaalde interessante aspecten buiten beschouwing blijven. Die opzet is namelijk vrijwel uitsluitend om de betekenis van de naam te geven (dus een verhandeling over Johann Sebastian bij de Bachlaan). Als een straat andere namen heeft gehad, of een bepaalde geschiedenis kent, wordt daaraan meestal voorbijgegaan. Ook ontbreekt in de 'buitenvijken' vaak het locale aspect, zodat een verklaring op Rotterdams niveau wel correct is, maar bij ons de plank toch wat mislaat. Bijvoorbeeld de Wilgen...: 'al deze namen hebben met wilgenbomen te maken.' - dat is waar en geldt zeker voor Wilgenstraat en Wilgenweerd, maar voor onder andere Wilgenplaslaan en Wilgenlei is er de onmisbare schakel van de Wilgenplas, die in Schiebroek de naamgever is.

Eerst maar een paar (slechte) voorbeelden uit de krant, om duidelijk te maken wat ons voor ogen staat.

Burgemeester Le Fèvre de Montignylaan-Burgemeester Le Fèvre de Montignyplein - De langste straatnaambordjes van Rotterdam herinneren aan de burgemeester van Hillegersberg, 1869-1907.

Het duurste bordje in (bijna) de duurste buurt: jawel, maar veel informatie krijgt u toch niet. Op z'n minst had ook vermeld mogen worden dat Gilles Johannes (oude familievoornaam!) le Fèvre de Montigny leefde van 24 april 1837 - 18 juni 1907 (in het harnas gestorven?) en ook burgemeester van Bergschenhoek was (vanaf wanneer?). Is er een belangrijke ambtsdaad van hem bekend?

Nog korter is de volgende beschrijving:

Kastanjeplein- Kastanjesingel - Naar de kastanjeboom.

>

vervolg STRAATNAMEN GEVRAAGD

Vermeld zou kunnen worden dat de singel is gegraven omstreeks 1772 als '2^e tocht', voor de afwatering van de droog te leggen Schiebroekseplas, en dat de gemeente bij de verstedelijking te arm-lastig was om het polderafwateringssysteem te vervangen door een riolering. Overigens zal de naam van een boom ongetwijfeld zijn gekozen omdat de gemeente hier een 'Tuinstad' wilde aanleggen; het is aardig dat de betreffende boom ook in veelvoud langs de tochtsloot, sorry de singel, is geplant.

Als laatste voorbeeld een ruimere beschrijving, waar toch nog wel wat aan is toe te voegen:

Kootsekade — De Koot was een gehucht in Schieland ten Noorden van Rotterdam, in de gemeente Hillegersberg en Rotteban. Op de hoek van de Kootsche- en de Rechter Rottekade stond eens de grote oliemolen De Koot van H. Lambert en Zonen, waar olie werd geperst en veekoe-ken werden vervaardigd. Deze houten bovenkruier is in 1910 in z'n geheel naar Vaals verplaatst.

Die molen, genoemd naar de straat of buurt, is niet zo belangrijk. Wat betekent 'Koot' en waarom een 'kade'? daar gaat het om.

De Kootsekade is al zeer oud, en stamt wellicht uit pakweg 1200 of eerder. In 1611 komen we voor deze noordelijke dijk van de polder Blokland de naam 'Rijs kae' tegen. Aan de noordzijde liep een sloot die water uit de polder Berg en Broek naar de Rotte afvoerde. Dus: een kade langs de sloot! Het buurtschapje op de kruising Straatweg/Kleiweg/Kootsekade heette vroeger 'De Koot', maar in hetzelfde jaar 1611 komen we de naam

'Meerkote' tegen. Wat dat 'Meer' daar nou weer moet? maar er is wel de sterke suggestie dat de rest samenhangt met 'kot', vroeger 'cote': een eenvoudig, zelfs armoedig huis of hut (vergelijk Winschoten = Winde's kote).

We willen méer gegevens vastleggen over de geschiedenis van onze straten en de betekenis van hun namen en daarmee samenhangende feiten. Daarbij valt ook te denken aan eventuele bijnamen, maar niet aan eventuele beroemde bewoners (tenzij die invloed op de straat hebben gehad). Al die nieuwe gegevens hangen we achter de RN-gegevens in ons huidige boekje, zodat we een echt volledig inzicht krijgen. Het is overigens niet de bedoeling dit boekje te publiceren; het komt slechts ter inzage.

Wanneer u denkt interessante informatie te hebben, neme U contact op met de heer J.J. Zanstra, Adrianalaan 144; tel. 4.228 203. Bij voorbaat onze dank!

VOUWBLAD TERBREGGE VERSCHENEN

Dezer dagen is het zogenaamde 'vouwblad' over Terbregge verschenen, het vijfde in deze serie van onze vereniging. Dit vouwblad zal worden uitgereikt aan iedere bezoeker van onze bijeenkomst op 20 november.

Zo'n vouwblad bestaat uit een vijftal vellen groot formaat, waarop rijk geïllustreerd het betreffende onderwerp geschiedkundig wordt behandeld. U moet zelf maar eens constateren dat deze vouwbladen de moeite waard zijn (de vorige bladen zijn helaas niet meer voorradig).

*****

I N H O U D:

De voorzitter - 10 jaar - voorzitter	2
Uitnodiging	3
Kwaliteit in beweging	3
De Limieten	4
Archeologie in Terbregge	5
Herbestrating	6
Brief aan Monumentenzorg, InventarisatieProject	7
Stichting Berg & Broek	9
Boeken over Historie Rotterdam	10
Kwaliteit in beweging; wat te doen?	11
Straatnamen gezocht	13
Vouwblad Terbregge	14

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:

mw L. Berger-Schut, ir J. Fens,
L.J.A. de Haer, ir P. Mulder,
J.J. Zanstra

*****

UITGAVE VAN DE VERENIGING STE-
DEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD HILLE-
GERSBERG-SCHIEBROEK-TERBREGGE.

Secretariaat:
Burg 1 Fèvre de Montignylaan 4
3054 LE Hillegersberg
Tel. 010-4223598

*****